

Pasaulio lietuvio jausmas

Dalia STAPONKUTĖ

Lietuviai pasaulyje susaistyti nematomomis gijomis. Tai pajunti vos tik atsidūręs bendrame lietuvių iš viso pasaulio sambūryje – tą tylą, akimirksniu atsirandantį ryšį. Šiluma ir švelnumas – štai kas persmelkia diasporos lietuvi būnant šalia kito diasporos lietuvio. Lietuvybė ir yra tie nematomi, bet jaučiami saitai, neišreiškiami žodžiais. Lygiai taip pat neįmanoma paversti žodžiais prigimtinės aistros būti lietuviu. O aistra ne rusena, ji dega, sušildydama lietuviybę. Neleidžia jai sustingti. Mūsų neįtikėtinai plati diaspora liudija apie mūsų nepaprastą gyvenimą ir mokėjimą jo sukuriuose išlikti – gyventi, laikantis gyvybės siūlo, net jeigu jis pareikalauja atstumo nuo gimtinės. Mes, lietuviai, išlikimo aistruoliai ir vis naujo gyvenimo kūrėjai, gyvename tarsi vaikščiotume virve virš bedugnės. Todėl esame bebaimiai. Tarp mūsų maža prarasto, „nenusisėkusio“ gyvenimo istorijų, ir tai dėl to, kad pirmiausia niekad nebijojome ir nebijome sunkaus, netgi sunkiausio darbo. Jis pavertė mūsų rankas sumaniomis. Jos, sumanios rankos, išskiria lietuvius iš kitų tautų. Jos niekad neišdavė – statė namus visame pasaulyje, po akmenį, po lentą, po vinį; rinko mašinas arba lietė muzikos instrumentų stygas ir klavišus... Tuos ilgus ir stiprius pirštus mums dovanojo pati gamta, kad sunertume save pasaulyje, mazgas prie mazgo, į vieną didžiulį, tvirtą tinklą. Ar įdomu būti pasaulio lietuviu, tai yra, gyventi svetur ir nostalgiskai žvalgytis namų pusėn? Dar ir kaip. Ir kuo toliau, tuo įdomiau. Gal padeda tai, kad 21-ajame amžiuje nesunku susitikti, susisiekti, komunikuoti, užmegzti naujas pažintis ir sužinoti apie lietuvių likimus kitose šalyse iš pirmų lūpų. Per savo tautiečių likimus prisiliečiame ir prie jų gyvenamos šalies istorijos.

Juan Ignacio Fourment Kalvelis Pasaulio lietuvių forume. 2024.07.01. I. Gelūno nuotr.

Štai Argentina... Kalbėdamas su jau penktąją savo dešimtį pradėjusiu Juanu Ignacio Fourmentu Kalveliu, apdovanotu ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu, sužinai ne vien apie jo aistrą lietuvybei, kurią jis nuo ankstyvos jaunystės savarankiškai puoselėjo: pasiprašė tėvų išsiunčiamas mokytis į Vasario 16-osios gimnaziją, išmoko lietuvių kalbą. Jį Lietuva magiškai traukė lyg legenda, tad po gimnazijos subūrė lietuvius gimtame Beriso mieste ir pradėjo vadovauti šokių kolektyvui. „Šokti! – pakylėtai ištara jis. – Visų mūsų Argentinoje gyvenančių tautiečių kalba, lietuvių kalba, labai skirtinga – vieno tvirtesnė, kito silpnesnė, todėl šokti labai svarbu. Mes kalbamės ir bendraujame per šokį. Tačiau iš pusės milijono lietuvių kilmės žmonių Argentinoje į kolektyvą susiburia tik kelios dešimtys.“

Lietuvybė turi daug išsišakojimų, išlikimo būdų ir kai kas ją puoselėja asmeniškai, šeimoje, pavyzdžiui, saugodamas savo stalčiuje gintaro sagę ar močiutės austą lininį rankšluostį. Išsitraukia, paglosto ir pirštai susiliečia su lietuvybės artefaktu, daiktu, rankšluosčiu, kuriame įaustas močiutės rankų sumanumas, gėris ir trapumas. Argi gali nejaudinti pasakojimas apie tai, kaip lietuviai tarpukariu

keliavo į Argentiną – tūkstančiais, ieškodami geresnio gyvenimo, su kūdikiais ant rankų. Tarpukario Lietuvoje, kaip ir kituose vidurio Europos kraštuose, kuriuos tiesiogiai arba netiesiogiai nusiaubė Pirmojo (ir horizonte brėkštančio Antrojo) pasaulinio karo padariniai, ne visiems užteko duonos ir žemės. Kai kurie tarpukario Lietuvos regionai, „sugauti“ tarp dviejų karų, kentė ir skurdo pavojų, ir kitas su kasdiene egzistencija susijusias negandas. Lietuviai, nešdamiesi savo gyvenimo aistrą rankose, keliavo toli, taip toli, kad pasiekė net Argentinos krantus. O čia jiems neretai tekdavę sunkiausi darbai, kaip pasakoja Kalvelis, atvykusio į Argentiną tarpukario lietuvio anūkas. „Tu lietuvis iš šaltų kraštų? Eik dirbti prie šaldytos žuvies...“ – niekas nė neklausė, ar nori, ar turi sveikatos. Esi iš „šaltos“ šalies, vadinasi, turi pakelti šaltį. Kas galėjo pagalvoti, kad lietuviybės kibirkštis įsiliepsnos anūko krūtinėje ir jis pats ieškos to „šalto“ savo senelio krašto, ieškos, kad jį sušildytų savo apsilankymais, o pirmiausia susidomėjimu, iš kurio išauga meilė. Lietuva irgi atsidėkoja meile: neįmanoma atsistebėti, kiek daug tautiečių sukasi aplink savo istorijas pasakojantį argentinietį lietuvį, kiek šypsenų, smalsumo, dėkingumo įsižiebia besiklausančiųjų veiduose, jam ugningai šnekant apie savo gyvenimą. Kokia viso šito prasmė? Kam gilinti žaizdą, kuri vadinasi nostalgija, juk kartą atsivėrusi ji nebeužgis? Tačiau žmogui gailestingumo ir meilės, sudarančių žmogiškumo esmę, niekad nebūna per daug. Žmogiškumo šuliniai neišsemiami, o savo šaknų pažinimas plečia pasaulio suvokimo ribas, veja šalin susvetimėjimo jausmą, keičia priešų sampratą ir atveria duris gėriui, gerumui, ateinančiam su gebėjimu suprasti kitą. Suprasti save – suprasti kitą. Arba atvirkščiai – juk kai kam būna atvirkščiai – supratęs kitą geriau supranti save.

Renginio „Aš esu Lietuva. Sujunkime Lietuvą“ akimirka. D.Čėplos nuotr.

Kad ir kaip ten būtų, lietuviybė primena sijas... Nors iš pirmo žvilgsnio jos atrodo nesusijusios, tačiau visos kartu laiko namus. Kita vertus, lietuviybė nėra dievybė iš daugybės sukibusių kūnų, vienodai mąstančių galvų ir daugybės identiškų kojų ir rankų. Jei mes panašūs – tai tik dėl bendrų tėvų. Pirmiausia lietuviybė svarbi lietuvių sielos stiprybei. Net kai gyvenimas lietuvius išblaško, lietuviybės ryšiai niekur nedingsta. Bendra prigimtis susieja visam laikui. Niekas pasaulyje neatstos pirmųjų lietuviybės pamokų svetur, bendruomenėje išgyventų jausmų ir nuoskaudų, susitikimų jaukumo ir bendro šventės stalo, rankomis laužomos duonos. Ir niekas neatstos lietuviybės jausmo, pažįstamo taip gerai, tarsi jis būtų (ir yra) kažkas permatoma. Neretai lietuviybės saitai suteikia ne tik stiprybės, bet ir gyvenimo prasmės – jauti gyvenąs ne tik sau. Remiamas tautiečių, labiau pasitiki savimi ir, kaip sakoma, Dievo akivaizdoje: tie, kurie pasitiki savimi, ir Dievui patinka. Yra toks posakis. Tačiau būna, kad lietuvis iškeičia lietuvių į pirmą sutiktąjį. Santykiuose tarp lietuvių tai gali atverti kraujuojančią žaizdą kaip nuodai pilve. Nutrūkusiam ryšiui nusakyti galima pavartoti palyginimą su dirbtine koja. Tik netekęs kojos, žmogus supranta pasakymą: „Svetimas vietoj savo – tai lyg dirbtinė koja vietoj tikros.“

Kanados lietuvių bendruomenės pirmininkas Kazimieras Deksnys (trečias iš kairės) pristatė Kanados lietuvių veiklą Pasaulio lietuvių ir Lietuvos tautinių bendrijų dienoje 2024-06-30. AHOY. LNKČ archyvo nuotr.

Štai Kanada... Kazimieras Deksnys, trečiosios kartos dipukas ir Kanados lietuvių bendruomenės pirmininkas, sklandžia lietuvių kalba pasakoja, kad lietuvius, bent jau Kanadoje, geriausiai suvienija ir prie bendro stalo sukviečia sportas. „Labiausiai mėgstame varžybas“, – sako kanadietis lietuvis. Jo pasakojimas vėl paliudija, kad lietuviybė išlieka įvairiausiais būdais. Ne visiems vienodai sekasi išmokyti arba išsaugoti lietuvių kalbą, bet Kanados lietuviai, suprasdami šio proceso slenksčius ir kliūtis, kiek įmanydami skiepija jaunesniosioms diasporos kartoms norą paliesti, bent pirštų galiukais, visa, kas lietuviška: susipažinti su Lietuva, pirmiausia ją aplankant ir atveriant sau ne tik jos istoriją, bet ir dabartį. Pažadinti lietuvių kilmės jaunuolio smalsumą, sudominti jį ar ją Lietuva ir jos žmonių gyvenimu lygiai taip pat svarbu, kaip ir išmokyti kalbos – šitaip galvoja daugiametis bendruomenės pirmininkas. Torontas, anot K. Deksnio, gausiausiai lietuvių apgyvendintas miestas, kuriame yra didelė, galima sakyti, istorinė lietuvių mokykla. Tačiau šiandien netgi joje apsilankęs pastebėsi, kad vaikai per pertraukas linkę kalbėtis tarpusavyje angliškai. Jiems paprasčiau. Vis dėlto vaikus į mokyklą traukia kiti vaikai: tarp jų užsimezga draugystė, susipinanti su

žaidimais, bendravimu, pamokomis – viena stipriausių tarpusavio traukos jėgų. Šią mokyklą lanko ir naujų imigrantų iš Lietuvos vaikai, tad įvairūs kalbos žinių lygmenys tarsi papildo vienas kitą ir padeda, vėliau susiliedami į bendrą chorą. Naujieji imigrantai iš Lietuvos, kaip pastebėjo šaknis Kanadoje įleidęs dipukų sūnus, pirmiausia renkasi vietą, kur gyventi, ir tik tada – darbą. Tai naujosios epochos darbo migrantai, turintys privilegiją rinktis laisvai, todėl lietuviybės sėklos, tapusios globalios tendencijos dalimi, dabar pasklinda plačiai po visą pasaulį.

Renginio „Aš esu Lietuva. Sujunkime Lietuvą“ akimirka. D.Čėplos nuotr.

Kazimiero Deksnio pasakojimas irgi negalėjo nejaudinti... Atvykęs iš už Atlanto, jis rūpinosi, kad Kanados lietuviai kuo turiningiau pasirodytų visą Lietuvą įsupusiame Dainų šventės 100-metyje. Ir ne tik tuo. Jis laukė pasaulio lietuvių forumo. Šių metų liepos 1-ąją suvažiavusi iš daugybės šalių į kruopščiai ruošą ir tikrai lauktą pasaulio lietuvių forumą „Aš esu Lietuva. Sujunkime Lietuvą“ Vilniaus rotušėje, diaspora bandė atsakyti į klausimą „Kuo galiu būti naudingas Lietuvai, nors joje negyvenu“. Forume skambėjo diskusijos apie organizacijų naudą, Lietuvoje ir už Lietuvos ribų gyvenančių lietuvių santykių, sugrįžimo iš

emigracijos į Lietuvą galimybes, valstybės saugumo klausimus, lietuvių verslo pasiekimus ir širdies pasą. Kanados lietuvis, šiandien vadovaujantis šalies tautiečių bendruomenei, visą gyvenimą nešiojo lietuvišką pasą širdyje. Ir tokių kaip jis diasporos gretose daug – kalba jie apie tai garsiai ar nekalba.

Argi ne keista, kad vieno išeivijai, diasporai atstovaujančio lietuvio pasakojimas išreiškia identiškus daugybės svetur gyvenančių tautiečių jausmus, ir nesvarbu, kuriai kartai jis ar ji priklauso. Šis jausmų, kylančių dėl širdies paso, panašumas paverčia mus „sijomis“, laikančiomis namus. O ryškiausias panašumas – vis dažniau diasporos balsuos pasigirstantis gailestingumas vienas kitam ir tėvynei. Jo daug. Ir tai liudija apie lauktus ir nelauktus naujuosius laikus. Apie naują pradžią, ko – dar nežinome, tik nujaučiame iš dvelkiančios vienam nuo kito šilumos ir tvirtėjančio švelnumo ryšio.

Straipsnyje panaudoti duomenys, vykdant tyrimą, remiamą Lietuvos mokslo tarybos (LMTLT), sutarties Nr. S-VIS-23-15

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.